

Logopediepraktijk het Praathuis, Laanzicht 3, 8271JZ IJsselmuiden

Informatie door Roelien van Halsema

Hoe help ik mijn leerling met TOS?

In onze praktijk Het Praathuis streven wij steeds naar goede samenwerking met leerkrachten. Een logopedische behandeling kan bijna nooit op zichzelf staan, dat zou niet effectief zijn. Onderstaande adviezen om kinderen met TOS zo goed mogelijk te helpen komen uit "Kinderen met Taalontwikkelingsstoornissen" van Leen van den Dungen en Margreet Verboog. Hoofdstuk 7 heet: "mogelijkheden van ouders en leerkrachten om een kind te helpen". Deze adviezen zijn zeer de moeite waard om met u te delen. Voor leerkrachten van jongere én oudere kinderen zijn deze adviezen interessant.

Mogelijkheden van leerkrachten om een kind met TOS te helpen.

De mogelijkheden van leerkrachten om een kind met een Taalontwikkelingsstoornis te helpen zijn afhankelijk van veel factoren. Enkele hiervan willen we hieronder aanstippen.

Schoolsoort

De schoolsoort is bepalend voor de grootte van de groep waarin het kind zit. In het Speciaal Onderwijs is de groepsgrootte kleiner dan in het Basisonderwijs. Maar in het Speciaal Onderwijs zitten in kleinere groepen ook juist kinderen die stuk voor stuk meer aandacht nodig hebben. Een kleinere groepsgrootte is daarom nog geen garantie voor een grotere gerichtheid op de taal van een kind.

Binnen het Speciaal Onderwijs bestaan ook verschillen in de gerichtheid van leerkrachten op taal. Een kind met een taalontwikkelingsstoornis dat geplaatst is op een afdeling voor kinderen met spraak- en taalmoeilijkheden zal meer aandacht van de leerkracht voor zijn taalontwikkelingsstoornis dan een kind dat met vrijwel dezelfde stoornis op een andere SBO-school is geplaatst.

Aard van de taalontwikkelingsstoornis

De aard van de taalontwikkelingsstoornis is ook bepalend voor de mogelijkheden van de leerkrachten om er aandacht aan te besteden. Wanneer het kind alleen een taalproductiestoornis heeft en wel het taalaanbod van de leerkracht en de groepsgenoten begrijpt, dan kan de taalontwikkelingsstoornis vrij geïsoleerd zijn, zeker wanneer het kind ook nog geen emotionele of sociale problemen ernaast heeft ontwikkeld. Zo'n geïsoleerde stoornis is gemakkelijker te hanteren voor een leerkracht dan een niet op zichzelf staande taalontwikkelingsstoornis.

Een kind dat niet goed geconcentreerd is tijdens de lessen, dat weinig begrijpt van instructies en uitleg, dat niet meedoet aan groepsgesprekken en dat ook nog gedragsproblemen met andere kinderen te zien geeft, krijgt vanzelfsprekend minder aandacht alleen voor zijn taal.

Toch kan juist gerichte aandacht van de leerkracht voor taal het taalbegrip en de taalproductie van het kind beïnvloeden en daardoor ook de concentratie, de betrokkenheid bij groepsgesprekken en de problemen met andere kinderen.

Leren lezen en schrijven

Een kind dat naast een stoornis in de mondelinge taal grote problemen heeft met het leren lezen en schrijven, krijgt soms veel meer aandacht van de leerkracht voor zijn schriftelijke taalstoornis dan voor zijn mondelinge taalstoornis. De relatie tussen mondelinge en schriftelijke taalvaardigheid is een

leerkracht zich niet altijd even goed bewust. De deskundigheid van de leerkracht is traditioneel gezien ook altijd verbonden geweest met het bevorderen van de schriftelijke taalvaardigheid.

Multidisciplinair samenwerkingsverband

Wanneer een leerkracht functioneert in een multidisciplinair samenwerkingsverband kan de gerichtheid op de taal van zijn leerlingen toenemen. Een leerkracht is zeker in staat de taal van een kind in de groep te observeren en te stimuleren, maar heeft daarbij wel aanvullende gegevens nodig van andere disciplines over de mogelijkheden en beperkingen van dat kind. Bovendien kan de leerkracht bij een kind met een ernstige taalontwikkelingsstoornis niet alleen verantwoordelijk gesteld worden voor het feit dat de taal van het kind op het niveau van zijn groepsgenoten zou moeten komen. Multidisciplinaire samenwerking is nodig in het belang van het kind dat op zoveel mogelijk fronten geholpen, gesteund en gestimuleerd moet worden.

• Het kind leren signaleren dat het instructies niet begrepen heeft.

Een kind met een Taalontwikkelingsstoornis begrijpt soms gesproken en/of geschreven instructies voor rekenen of taal niet, terwijl het in wezen de rekenopgave of het taallesje zelf wel aankan. Het is belangrijk voor de leerkracht om het kind te leren aan te geven dat het niet weet wat het moet gaan doen, zodat de instructie nogmaals in een andere vorm kan worden gegeven. Op die manier loopt het kind geen extra leerachterstanden op die niet nodig zijn. Weijdema e.a. (1982) wijzen op het feit dat instructies pragmatisch complex kunnen zijn. Dit betekent niet zo zeer dat de zin waarin de instructie gegeven wordt, complex is, maar veeleer dat een aantal deelhandelingen niet wordt uitgedrukt, maar wel wordt verondersteld. Wanneer een kind in de klas een schijnbaar eenvoudige instructie niet begrijpt, bijvoorbeeld "maak je taalwerk af van gisteren", dan kan dat komen omdat te veel deelhandelingen door het kind zelf moeten worden bedacht, namelijk: pak je taalboek, pak je taalschrift, zoek op waar je gisteren mee bezig was, maak dat af. Het opsplitsen door de leerkracht van een pragmatisch complexe instructie in deel-instructies kan een kind dan helpen om de opdracht goed uit te voeren.

• In een tweegesprek van de leerkracht met het kind de taalontwikkeling en de communicatieve ontwikkeling bevorderen.

Een leerkracht heeft door de dag heen af en toe de gelegenheid om een individueel gesprekje te voeren: voor de lesaanvang, bij een bespreking van gemaakt werk, een gemaakte tekening, in de pauzes, na afloop van de lessen. Tijdens zo'n kort gesprekje kan de leerkracht ingaan op de inhoud, het gespreksonderwerp, waar het taalgestoorde kind mee komt. Wanneer de leerkracht de tijd neemt voor zo'n gesprekje en rustig luistert, voelt het kind zich begrepen. Hierdoor kan het kind een meer communicatieve houding ontwikkelen ten aanzien van de leerkracht. De leerkracht kan tijdens zo'n gesprekje de uitingen van het kind ook iets vollediger herhalen voordat hij er inhoudelijk op reageert. Het kind krijgt dan ook nog een goed taalmodel aangeboden. Bovendien kan de leerkracht met zijn eigen reacties precies aansluiten op het taalniveau van het kind; hij hoeft zich niet tot een hele groep te richten maar mag eenvoudiger zinnen gebruiken die het kind meteen begrijpt.

• Tweegesprekken in de groep aangrijpen om het kind met een taalontwikkelingsstoornis gesprekservaring met groepsgenoten op te laten doen.

In het speciaal onderwijs en het basisonderwijs is het mogelijk om tweegesprekken in de groep te organiseren. Een leerkracht die zich hiervoor inspant, ontdekt steeds meer mogelijkheden om de kinderen samen een gesprek te laten voeren. Voor een kind met een taalontwikkelingsstoornis is het van belang dat voor hem een groepsgenoot wordt uitgezocht die rustig en niet te moeilijk spreekt. Enkele voorbeelden van onderwijssituaties die zich hiervoor lenen zijn de volgende:

- een tekst met vragen mag in tweetallen worden gemaakt. De kinderen krijgen de opdracht de antwoorden pas op te schrijven nadat ze het er allebei over eens zijn. Geschikte teksten kunnen zowel in taalmethodes als bij zaakvakken worden gevonden.
- Voordat een onderwerp bij wereldoriëntatie of de zaakvakken aan bod komt, kunnen de kinderen in tweetallen elkaar vertellen wat zij al van het onderwerp afweten.

- Redactiesommen kunnen in tweetallen worden besproken voordat ze worden opgeschreven.
- Allerlei creatieve taaloefeningen kunnen in tweetallen worden uitgevoerd.

• Groepsgesprek onder leiding van de leerkracht om een kind met een Taalontwikkelingsstoornis communicatiever te maken.

Zowel de maandagochtendgesprekken over het voorbije weekend als de groepsgesprekken over onderwerpen uit de wereldoriëntatie kunnen gebruikt worden om een kind met een Taalontwikkelingsstoornis meer deel te laten nemen aan de communicatie. De leerkracht kan in het begin alleen non-verbale reacties uitlokken van het betreffende kind en ze wel als een volwaardige beurt waarden. Verder kan een leerkracht het kind juist bij het gesprek proberen te activeren op een punt waarvan hij weet dat het kind wel iets te melden heeft, zodat het kind succes kan ervaren in zijn poging om mee te doen in een groepsgesprek.

• Veel concrete ervaringen verwoorden om de woordenschat uit te breiden.

De leerkracht kan ernaar streven om vooral bij onderdelen van het onderwijs die aanschouwelijk zijn, het taalgestoorde kind veel te laten ervaren en de ervaringen onmiddellijk te verwoorden, zodat het kind een grotere woordenschat kan krijgen met goed gevulde begrippen.

• Tenslotte:

Belangrijk voor een kind met een taalontwikkelingsstoornis is, dat het zich geaccepteerd voelt door de leerkracht en zijn groepsgenoten. Een belangrijk deel van zijn jeugd brengt het kind door op school. Leerkrachten zijn bij uitstek in de gelegenheid aspecten van het kind waar het sterk in is, te benadrukken. Ze kunnen het zelfvertrouwen van het kind tijdens een handarbeidles, een rekenles of een gymles ongemerkt versterken. Hierdoor kan het kind een volwaardiger lid worden van de groep en alleen daardoor al communicatiever